

ROMA LANGUAGE

With the Art of Nihad Nino Pušija and Zoran Tairović

On the World Romani Language Day, celebrated on November 5, ERIAC SRBIJA features artworks of two exceptional artists to pay tribute to Roma cultural, and specifically linguistic, heritage.

Pušija's powerful portraits of most relevant Roma arts and culture personalities from across the world are associated with key concepts of the Romani culture, expressed in Romani language - Romani Čhib. Photography is the most historically complex and problematic genre to ever appropriate the Roma subject. Will Roma ever be able to dissociate themselves from the traumatizing – sexualizing, feminizing, and criminalizing – practices of photographic representation used throughout the history of anthropology and ethnography? And has it become definitively impossible to turn and re-turn the photographic gaze? Since his first exhibition in Sarajevo (1988), the questions sketched out above have been central to the work of the artist and photographer Nino Nihad Pušija. He continues to offer new ways to create and perceive authentic images while dealing with anti-Roma prejudices and their political consequences, such as deportation and assimilation. In doing so, he contributes to the contemporary European art scene's on-going critical analysis of the role that pictures of so-called 'others' play in the self-image of those portrayed. His series of portraits of internationally known Romani artists and activists, was shown for the first time in 2020 at the European Roma Institute for Arts and Culture (ERIANAC).

Pušija's photographs are accompanied by the "Tarot Card Triptych" by Zoran Tairović, one of the most iconic Roma artists in Serbia. Tairović takes us on a journey through history and art from a fresh perspective. Tairović's inspiration are the Great Arcana cards (an ancient pack of tarot cards made by an unknown Roma artist in North-Western Spain), which were discovered under mysterious circumstances in Provence, and are now part of the Moment of Movement collection.

ROMANI ČHIB

Le artasa katar o Nihad Nino Pušija thaj o Zoran Tairović

Ando Internacionalo Dives le Romane Čhibjako, kaj kerel pes ando 5-to Novembro, o ERIAC SERBIA sikavel artake butja katar duj bare romane artisturja, te del pakiv pal o romano kulturalo thaj lingvistikano barjaripe.

E zorale portreturja kerde katar o Pušija pal e maj džangle romane bare manuša opral sasti phuv andar i arta thaj andar i romani kultura si phangle ke vašno koncepturja le romane kulturake, sikavde andi romani čhib. I fotografija si o anguno historikano maj pharo thaj problematikano geno kaj lel samate o subijekto le romengo. Si te šaj e roma dajekhvar te čhinaven pes katar e fotografiake praktike kaj sas kerde ande historia le antropologiaki thaj le etnografiaki, save ande lenge traume, sikavindos len ande jekh seksualizime thaj kriminalizime modo? Thaj aresljas pes ande jekh momento kaj našti te parovel pes e fotografiaki perspektiva? Katar leski angluni ekspozicija ando Sarajevo (1988) e pučimata kaj thodjam maj opre sas but vašno ande opera kadale artistoski thaj fotografoski Pušija. Vov džal maj duj thaj sikavel neve droma te keren pes thaj te hakjaren pes autentikane imagine, lindos samate, ande sajekh data, e prežutekate kontra e roma thaj lenge politikane efekturja, sar si i deportacija thaj i asimilacija. Kerindos kado, vov anel peski kontribucija ke kritikani analiza pal e akanutni evropuni arta thaj k-o rolo kaj khelen les e fotografie „akalavrenge“ ande imagina kaj si

kodole manušen pal peste. Leski portreturjengi seria pal e internacionalo prinžarde artisturja thaj aktivisturja si sikavdi angluno drom kathe k-o ERIAC.

Pašal e fotografie kerde katar o Pušija si „e Tipično Tarot lila“ kerde katar o Zoran Tairović, jekh andar e maj mišto dikhle romane artisturja andar i Serbia. O Tairović phiravel amen pe jekh drom artako thaj historiako pal jekh nevi perspektiva. O Tairović lel peski inspiracia andar e lila le Bare Arkanake (jekh but purano paketo Torot lilengo kerde katar jekh bidžanglo romano artisto andar i Nord-Vestikani Spania), thaj si akana kotor andar i kolekcia Momento Miškimasko.

ROMSKI JEZIK

Praćen umetnošću Nihada Nina Pušije i Zorana Tairovića

Na Svetski dan romskog jezika, koji se proslavlja 5. novembra, ERIAC SRBIJA predstavlja umetnička dela dva izuzetna umetnika, kako bi se odala počast romskoj kulturnoj, a posebno jezičkoj baštini.

Pušijini moćni portreti najznačajnijih romskih umetničkih i kulturnih ličnosti iz celog sveta povezani su sa ključnim konceptima romske kulture, izraženim na romskom jeziku – Romani Čhib. Fotografija je istorijski najkompleksniji i najproblematičniji žanr koji je ikada predstavio romsku temu. Da li će Romi ikada moći da se odvoje od traumatizirajućih – seksualizirajućih, feminizirajućih i kriminalizirajućih – praksi fotografskog predstavljanja korišćenih kroz istoriju antropologije i etnografije? Da li je postalo nemoguće pokrenuti i ponovo okrenuti fotografski pogled? Od njegove prve izložbe u Sarajevu (1988), gore pomenuta pitanja bila su centralna za rad umetnika i fotografa Nina Nihad Pušije. On nastavlja da istražuje nove načine za stvaranje i percepciju autentičnih slika dok se bavi antiromskim predrasudama i njihovim političkim posledicama, kao što su deportacija i asimilacija. Čineći to, on doprinosi stalnoj kritičkoj analizi savremene evropske umetničke scene uloge koju slike takozvanih „drugih“, portretisanij igraju u slici o sebi. Njegova serija portreta međunarodno poznatih romskih umetnika i aktivista prikazana je prvi put 2020. godine u Evropskom romskom institutu za umetnost i kulturu (ERIAN).

Pušijine fotografije prati i „Triptih tarot karata“ Zorana Tairovića, jednog od najpoznatijih romskih umetnika u Srbiji. Tairović nas vodi na putovanje kroz istoriju i umetnost iz nove perspektive. Tairovićeve inspiracije su velike karte Arkane (drevni paket tarot karata koje je napravio nepoznati romski umetnik u severozapadnoj Španiji), koje su otkrivene pod misterioznim okolnostima u Provansi, a sada su deo kolekcije *Moment of Movement*.

Nihad Nino Pušija born in Sarajevo, Bosnia and Hercegovina is an art photographer. His work focuses on documentary and portrait photography and aims at capturing Roma identity in Europe, especially in Berlin, where he has been based for the past twenty-eight years. Since 1992 Pušija has been working on different art projects and photo studies supported by the nGbK Berlin (New Society for Visual Arts), Museum of European Cultures and Allianz Cultural Foundation. His main topics are the politics of recognition, minority positions in umetnik savremene umetnosti ic and curatorial practice, Southeast Europe, refugees, conflict resolution, integration and Roma in Europe. He was part of the 1st and 2nd Roma Pavilion at the Biennale Arte in Venice in 2007 and 2011.

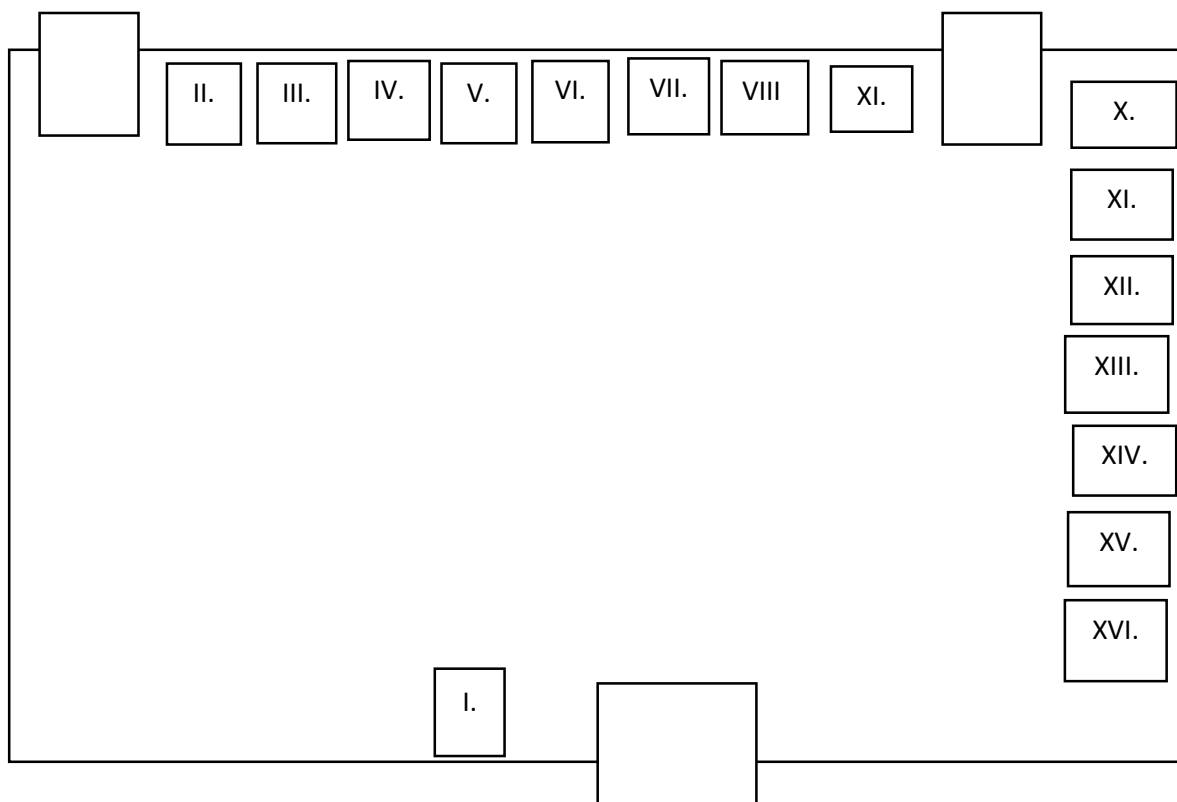
Nihad Nino Pušija bijando ando Sarajevo, Bosnia thajHercegovina si jekh ar tistikano fotografo. Leski buki lel sama te e dokumentarurja thaj portretoske fotografie thaj mangel te sikavel i romani identiteta and-i Evropa, specialo ando Berlino, kaj vovdzivisardja ande palutne biš thaj oxto berša. Katar o berš 1992, o Pušij a kerdjas buki ande verver artake projekturja thajfotografijake studije save sas len supor to katar nGbK Berlin (NeviSocieteta vaš Vizualo Arte), O Muzeo vaš Evropake Kulture thaj i Alianca e Kulturalo Fondacijengi. Leske maj vašno topike si e prindzarimaske politike, e minoritetenge thana ande akanutneartistikane thaj kuratorilo praktike, e Sudestikani Evropa, e našlemanuša, konfliktoške rezolucije, integracija le romengi andeEvropa. Vov ljas kotor k-o anglutno thaj k-o dujto Romano Paviliono ke Biennale Arte and-i Venecija ando berš 2007 thaj 2011.

Nihad Nino Pušija, rođen u Sarajevu, Bosna i Hercegovina je umetnički fotograf. Njegov rad se fokusira na dokumentarnu i portretnu fotografiju i ima za cilj da dočara romski identitet u Evropi, posebno u Berlinu, gde živi poslednjih dvadeset osam godina. Od 1992. godine Pušija radi na različitim umetničkim projektima i foto studijama koje podržavaju nGbK Berlin (Novo društvo za vizuelne umetnosti), Muzej evropskih kultura i Allianz Cultural Foundation. Njegove glavne teme su politika priznanja, manjinske pozicije u savremenoj umetničkoj i kustoskoj praksi, jugoistočna Evropa, izbeglice, rešavanje sukoba, integracije i Romi u Evropi. Bio je deo prvog i drugog romskog paviljona na Bijenalu umetnosti u Veneciji 2007. i 2011. godine.

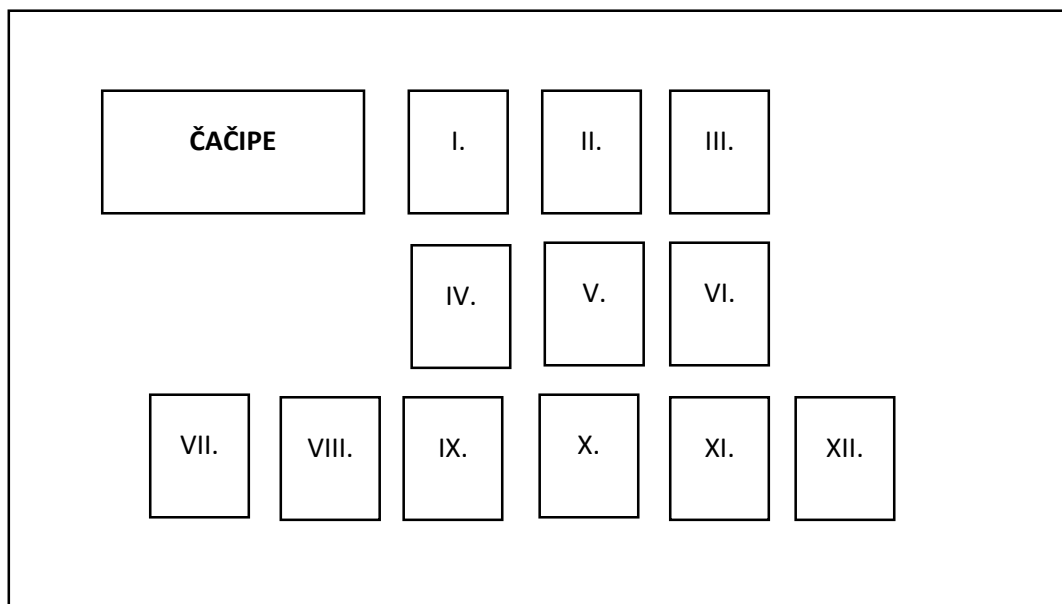
Zoran Tairović, born in 1966 in Novi Sad, Serbia, is an academic painter and a multimedia artist with a doctoral degree in interdisciplinary studies in applied arts management, an activist and Director of the Intercultural Theatre. Winner of prestigious world awards for painting, author of the first Roma opera and musical, and also many award-winning documentaries. He has participated with his artistic performances in many important festivals and events in Serbia and around the world. Zoran's achievements are wide-ranging and tireless, including published literary works, music compositions, art exhibitions, works in public spaces, lectures, curatorial work, videos and films. Professionally, Zoran has excelled in several spheres, with positions as founder of the Albert Hall Museum for Conceptual Art in Bódvalenke, Hungary, as Member of the Presidency, as President of the Committee for Culture of the League of Roma, and as Adviser to the Vice President of the Republic of Serbia for Roma issues.

O **Zoran Tairović**, biando ando Novi Sad, Serbia, si jekh akademikano piktoro thaj multimedia artisto savo si les doktoratosko grado pal interdisciplinarno studie, pal e aplikuime arte thaj manadžemento, si aktivisto thaj Direktoro katar o Interkulturalo Teatro. Liljas but uče lumjake prizurja vaš i piktura, autoro katar i angluni romani opera thaj muzikalo thaj vi katar dokumentarurja kaj lile prizurja. Ljas kotor peske artistikane spektakoljenca ke but festivalurja thaj vaš iventurja andar i Serbia thaj opral sasti phuv. E butja kerde katar o Zoran si bare thaj na thinjon nijekhdada, si andre literaro butja dine avri, muzikake kompozicie, artake ekspozicie, artake butja kerde ande publikane thana, vakjarimata, kuratorialo butja, videoklipurja thaj filmurja. Sar profesionisto, o Zoran vazdinjas pes ande maj but domenurja, sas les pozicie sar fondatoro katar o Muzeo pal i Konceptualo Arta Albert Hall andar o Bódvalenke, Ungaria, sar membro ki presidencia, sar prezidento katar o Komiteto vaš i Kultura le Romane Ligaki thaj sar Advazerio vaš romane butja le Vice-Prezidentosko andar i Serbikani Republika.

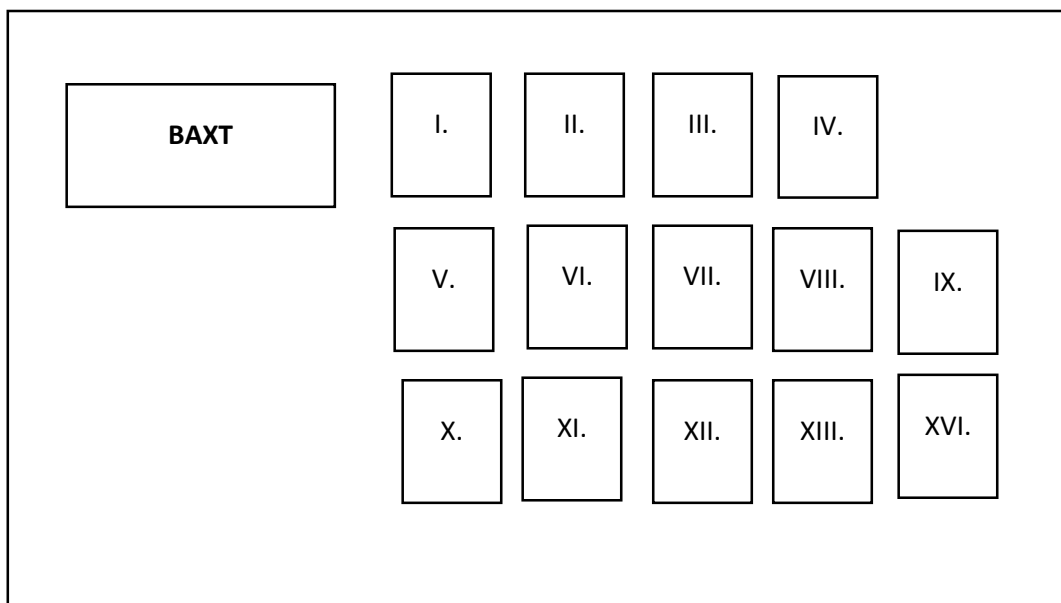
Zoran Tairović, rođen 1966. godine u Novom Sadu, u Srbiji je akademski slikar i multimedijalni umetnik sa doktoratom interdisciplinarnih studija menadžmenta primenjenih umetnosti, aktivista i direktor Interkulturalnog teatra. Dobitnik prestižnih svetskih nagrada za slikarstvo, autor prve romske opere i mjuzikla, kao i mnogih nagrađivanih dokumentarnih filmova. Svojim umetničkim nastupima učestvovao je na mnogim značajnim festivalima i manifestacijama u Srbiji i svetu. Zoranova dostignuća su široka i nepresušna, uključujući objavljena književna dela, muzičke kompozicije, umetničke izložbe, radove u javnim prostorima, predavanja, kustoski rad, video zapise i filmove. Profesionalno, Zoran se istakao u nekoliko sfera, na pozicijama kao što su osnivač Muzeja konceptualne umetnosti Albert Hol u Bódvalenke u Mađarskoj, kao član predsedništva, kao predsednik komiteta za kulturu Lige Roma i kao savetnik potpredsednika Republike Srbije za romska pitanja.

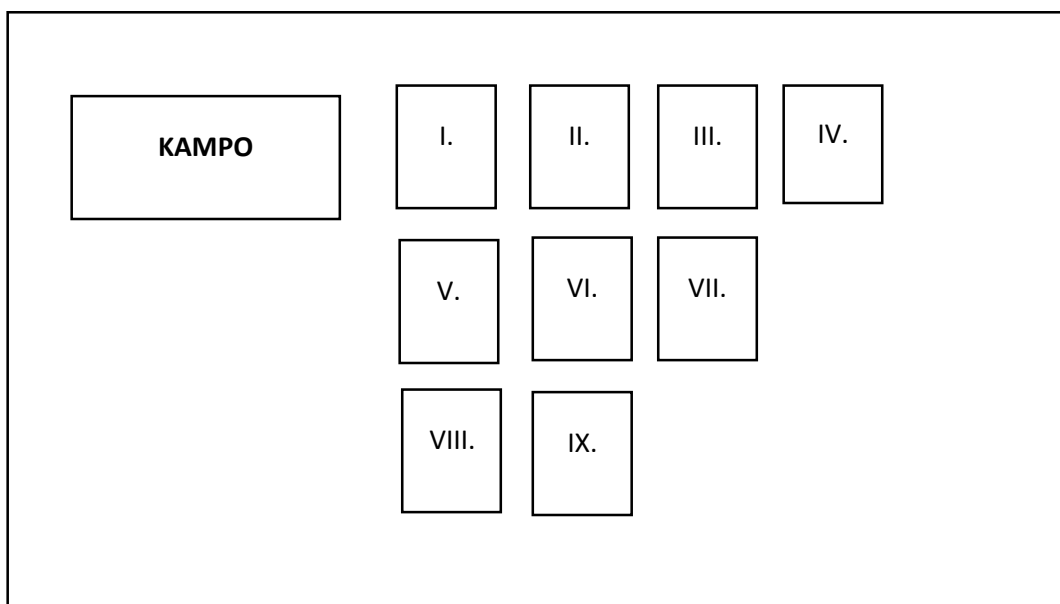
- I. Ferenc Snétberger - džez gitarista, MAĐ/NEM, Berlin 2012
- II. Nedjo Osman - glumac, pesnik i pozorišni reditelj, MKD/NEM, Berlin 2015
- III. Mihaela Drăgan - glumica i dramaturg, RUM, Bukurešt 2019
- IV. Sandra Selimović - glumica, reditelj i prevačica, SRB/AUS, Berlin 2019
- V. Gianni Jovanović - pisac, komičar, aktivista, SRB/NEM, Berlin 2016
- VI. Riah May Knight – pevačica, tekstopisac i glumica, UK/NEM, Berlin 2017
- VII. Damian James Le Bas - pisac, pesnik i filmski stvaralac, UK, Berlin 2013
- VIII. Estera Stan – aktivistkinja, NEM
- IX. Katalin Bársony -kreator dokumentarnih filmova, MAĐ, Berlin 2013
- X. Isaac Blake - plesač i koreograf, UK, Berlin 2019
- XI. Lidija Mirković - kreator dokumentarnih filmova, SRB/NEM, Berlin 2013
- XII. Gérard Gartner - vajar, FRA, Berlin 2015
- XIII. Sami Mustafa - režiser dokumentarnih filmova, KOS/FRA, Berlin 2013
- XIV. Artur Čonka - fotograf i filmski režiser, SVK/UK, Berlin 2013
- XV. Saša Barbul - glumac i filmski stvaralac, SRB/AUS, Berlin 2013
- XVI. Daniel Baker - umetnik savremene umetnosti i kustos, UK, Berlin 2019

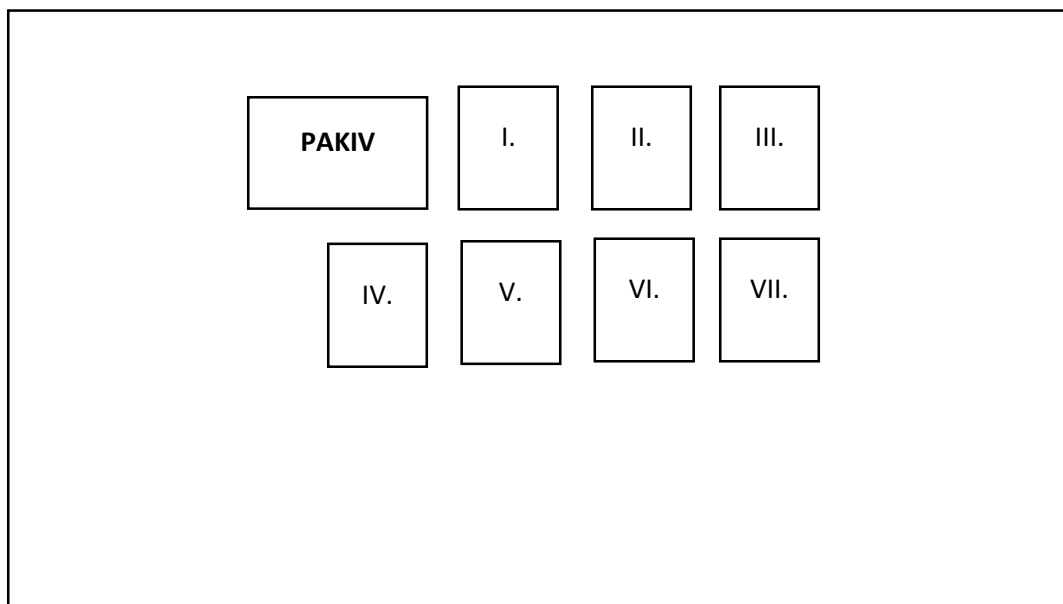
- I. Gabi Jiménez - umetnik savremene umetnosti , FRA, Berlin 2019
- II. Marina Rosselle - umetnica savremene umetnosti , FRA, Berlin 2016
- III. Imrich Tomáš - slikar, ŠVE/NEM, Berlin 2016
- IV. Małgorzata Mirga-Tas - umetnik savremene umetnosti , PL, Berlin 2016
- V. Delaine Le Bas - umetnica savremene umetnosti , UK, Berlin 2018
- VI. Omara Mara Oláh - slikarka, MAĐ, Berlin 2012
- VII. Hedina Tahirović-Sijerčić - spisateljica i pesnikinja, BIH/KAN, Sarajevo 2017
- VIII. Robert Gabris - umetnik savremene umetnosti , SVK/AUS, Graz 2013
- IX. Emanuel Barica - crtač i izvođač, RUM/NEM, Berlin 2019
- X. Valérie Leray - umetnički fotograf, FRA/NEM, Berlin 2014
- XI. André Jenö Raatzsch - umetnik savremene umetnosti i teoretičar, MAĐ/NEM, Komló 2009
- XII. Manuel Gómez Romero - umetnik savremene umetnosti , ŠPA, Barselona 2016

- I. Marek Balog - muzičar, ČEŠ, Brno 2017
- II. Tibor Balogh - slikar i grafički dizajner, MAĐ, Budimpešta 2006
- III. Franciska Farkas - glumica i spisateljica, MAĐ, Berlin 2018
- IV. Marian Petre - umetnik savremene umetnosti , RUM, Bukurešt 2008
- V. Slobodan Savić - muzičar i aktivista, SRB/NEM, Berlin 2014
- VI. Lindy Larsson - glumac, plesač i pevač, ŠVE, Berlin 2018
- VII. Nicu Dorel and Nicu Ciotoi - muzičari, RUM, Bukurešt 2019
- VIII. Hasib Suljić Džimi - muzičar, SRB/NEM, Berlin 2012
- IX. Hamze Bytyçi and Veronika Patočková - kulturni preduzetnici i aktivisti KOS/ČEŠ/NEM, Berlin 2020
- X. Dejan Jovanović - muzičar klasične harmonike, SRB/NEM, Berlin 2014
- XI. Hans Caldaras – muzičar i pisac, ŠVE
- XII. Candis Nergaard - glumac i pisac, UK, Berlin 2018
- XIII. Hamze Bytyçi -kulturni preduzetnik, aktivista, političar KOS/ČEŠ/NEM, Berlin 2018
- XIV. Mersud Selman - umetnik savremene umetnosti i izvođač, BIH/NEM, Berlin 2018

- I. Rifet Bajramović - vajar naivne umetnosti, BIH/NEM, Kakanj 2006
- II. Damian Le Bas -umetnik savremene umetnosti, UK, Berlin 2016
- III. Kálmán Várady - umetnik savremene umetnosti, NEM, Brandenburg 2014
- IV. Kefaet and Selamet Prizreni - rep umetnici i aktivisti, KOS/NEM, Prizren 2010
- V. Nihad Nino Pušija - umetnik fotograf i aktivista, BIH/NEM, Rim 2002
- VI. David Hardy - umetnik savremene umetnosti, FRA, Berlin 2017
- VII. Roma Renaissance - Gusztáv Nagy, André Jenő Raatzsch, Henrik Kállai, András Kállai, Choli Daróczi József, Norbert Tihanics, Moritz Pankok, galerija Kai Dikhas, Berlin 2013
- VIII. Roma Jam Session art Kollektiv -nastupi i intervencije, Milena Petrović, Mustafa Asan (RR Marki) and Monica Mo Diener,ČEŠ , Berlin 2018
- IX. Entartete Kunst - Simonida Selimović and Mihaela Dragan, glumica, SRB/ AUT/RUM, Berlin 2017

- I. Tibor Cervenak - umetnik savremene umetnosti i izvođač, ČEŠ/ENG, Berlin 2018
- II. Druga pripremna radionica Venice Biennale Paradise Lost, romski paviljon - Timea Junghaus, Delaine Le Bas and Kiba Lumberg, Venecija 2007
- III. Druga pripremna radionica Venice Biennale Paradise Lost, romski paviljon - András Kállai, Damian Le Bas, Viktor Misiano, Dušan Ristić, Tibor Balogh, Kiba Lumberg, Timea Junghaus, Daniel Baker, Delaine Le Bas, Gabi Jimenez, André Jenö Raatzsch, Venecija 2007
- IV. Selma Selman - umetnica savremene umetnosti i izvođač, BIH/SAD, Berlin 2017
- V. Leonor Leal - plesač flamenka i koreograf, ŠP, Berlin 2019
- VI. David Pena Dorantes –flamenko pijanista i kompozitor, ŠP, Berlin, 2019
- VII. Art Gypsie - Alfred Ullrich, Kálmán Várady, Aliocha, David Hardy alias Suisse Marocain, Moritz Pankok, David Weiß, Mersud Selman, Valérie Leray, galerija Kai Dikhas, Berlin 2017

ROMANI ČHIB | ROMSKI JEZIK

With the Art of Nihad Nino Pušija and Zoran Tairović
Praćen umetnošću Nihada Nina Pušije i Zorana Tairovića

Opening: Friday, 5 November 2021

Otvaranje: Petak, 5. novembar 2021.

ERIAN SRBIJA

European Roma Institute for Arts and Culture Serbia
Evropski Romski Institut za Umetnost i Kulturu Srbija

Majke Jevrosime 51, 11 000 Beograd

eriac.serbia@eriac.org

+381 11 6906139